

IZVJEŠĆE SA STUDIJSKOGA PUTOVANJA U ISTRU

Mateja Raič

■ ■ ■ ■ ■
U subotu 17. svibnja 2014. četrdesetak studenata Filozofsko-teološkoga smjera i smjera Religiozne pedagogije i katehetike te pet profesora s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu otputovali su na jednodnevno studijsko putovanje u Istru.

U subotu 17. svibnja 2014.¹ četrdesetak studenata Filozofsko-teološkoga smjera i smjera Religiozne pedagogije i katehetike te pet profesora s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu otputovali su na jednodnevno studijsko putovanje u Istru. Putovanje je organizirao dr. sc. Ivan Botica, znanstveni suradnik sa Staroslavenskoga instituta koji kao vanjski suradnik Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu vodi izborni kolegij Tragovima hrvatske pismenosti, ali i naši profesori s Katedre za crkvenu povijest, prof. dr. sc. Slavko Slišković, mr. sc. Daniel Patafta i znanstvena novakinja Ana Biočić. Pridružila im se i profesorica dr. sc. Vanda Kraft-Soić. Stoga je i povod ovoga studijskog putovanja bio proći nekim glagoljskim i glagoljaškim tragovima hrvatske pismenosti i kulture u Istri.

Dočekalo nas je kišno zagrebačko jutro. S parkirališta ispred zagrebačke katedrale krenuli smo na put oko 6.20. Ubrzo nakon polaska profesor Slišković, voditelj putovanja, poveo je kratku molitvu za sretan put, uputivši svima duhovit pozdrav svojstven samo njemu da nam dan bude ugodan, a studijsko putovanje kvalitetno. Dao je i neke općenite smjernice prepustivši riječ organizatoru, profesoru Botici. On je kratko predstavio itinerar počevši od Roča preko Pazina i Berma do Svetoga Petra

¹ Ovaj rad nastao je u okviru studentskih obveza na kolegiju Mediji komuniciranja u religioznom odgoju i katehezi pod vodstvom prof. dr. sc. Ane Thee Filipović. Zadatak studenata bio je napisati novinarski rad: izvješće o događaju, reportažu, prikaz knjige ili intervju. Ovdje donosimo izvješće o događaju.

u Šumi i Žminja. Čekalo nas je kratko putovanje glagoljaškom habsburškom Istrom. Istaknuo je da će tijekom putovanja pročitati nekoliko priča Branka Fučića iz njegovih *Terra incognita* i *Fraške*. Fučić je bio naš najveći istraživač glagoljskih natpisa i velik promicatelj glagoljaške komponente istarske povijesti. Bio je vezan i s našim Fakultetom u olovnim vremenima nekadašnjega sustava, a i navedene su knjige izišle u nakladi Kršćanske sadašnjosti.

Nakon uvodnih napomena i usmjerenja te nakon što su se studenti u potpunosti razbudili zavlada je opuštenija atmosfera. Ubrzo smo stali na odmorište u Gorskom kotaru kako bismo popili kavu i obavili ostale popratne aktivnosti. Studenti su se međusobno bolje upoznavali, družili, razmjenjivali spoznaje o pojedinim kolegijima, profesorima i ispitima te pričali viceve i slušali glazbu. Pojedinci su animirali ostale, posebno u stražnjem dijelu autobusa. Časna sestra Dijana Lončarek, studentica, na zanimljiv je način u stilu *stand-up* komičara predstavila kako se odlučila za redovnički poziv, a potom je pvela nekoliko hrvatskih pjesama. Studenti su se međusobno nudili hranom i pićem koju su ponijeli. Profesor Slišković povremeno nas je obilazio i zabavljao uobičajenim doskočicama i šalama. Profesori Botica i Patafta povremeno su pričali zanimljivu povijesnu crticu o mjestima i znamenitostima koja su nas pratila uz put. Spuštajući se prema Rijeci, profesor Botica pročitao je duhovitu Fučićevu priču o brabonjacima i njihovu značenju kao pratitelju svih glagoljaških lokaliteta na Kvarneru i Istri. Od Grobnika do Opatije profesor Patafta govorio je o usputnim mjestima, njihovim ljudima i zanimljivostima.

Nakon Učke prva nam je destinacija bila malo povijesno mjesto Roč. Na samom ulazu u mjesto profesor Botica je pokazao crkvicu sv. Roka i naučio nas da su se crkve sv. Roka uvijek gradile u okuženim mjestima ili krajevima kao duhovni i zdravstveni štit da se kuga ne bi vratila u budućnosti. Budući da je kuga prestala harati hrvatskim krajevima do kraja 18. stoljeća, gotovo su sve crkve, kapelice i oltari podignuti u čast sv. Roka upravo do toga vremena. Zanimljivo je da crkvica sv. Roka u Roču ima starijega titulara sv. Petra, što je pokazatelj da su mještani zbog navedene pošasti u određenom trenutku promijenili i titulara svoje crkvice. Šetajući malim Ročom lako smo spoznali da je riječ o glagoljaškom mjestu. Ispred mjesne crkve sv. Bartola nalazi se skulptura Jura Žakna, istarskoga glagoljaša i pripravitelja prve hrvatske tiskane knjige, inkunabule *Misal po zakonu rimskoga dvora*, tiskane u nepoznatom mjestu na blagdan Katedre sv. Petra 1483. godine i to prema predlošku *Misala kneza Novaka* iz obližnjih Nugla. U bratovštinskoj je crkvi sv. Antuna Opata, omiljena sveca glagoljaških sredina Istre i Kvarnera, tik do mjesne crkve uparan u posvetnom križu „Glagoljski abecedarij“ iz oko 1200. godine. Riječ je o dosad najstarijem abecedariju u Hrvata.

U Roču smo se zadržali kratko te smo krenuli prema istarskom središtu, gradu Pazinu. Nakon što smo se parkirali na autobusnom kolodvoru, pješice smo krenuli prema centru i starom Pazinu. Prema unaprijed dogovorenem rasporedu prva postaja bio je Državni arhiv u Pazinu koji se unatrag nekoliko godina sa svojim ravnateljem dr. sc. Elvisom Orbanićem profilirao u jednu od najvažnijih hrvatskih znanst-

venih i baštinskih institucija u Istarskoj županiji. U Arhivu smo imali pravo akademsko predavanje jer je djelatnica Arhiva predstavila povijest, ustrojstvo i djelatnost Arhiva. Moglo se shvatiti da u arhivističkom poslu treba mnogo strpljenja i stručnosti jer je, primjerice, Pazin zbog prirodnoga smještaja grad s velikom vlagom i temperaturnim amplitudama, što predstavlja velik problem arhivskoj građi. Državni arhiv u Pazinu posjeduje preko pet dužnih kilometara arhivske građe. Djelatnica Arhiva pokazala nam je k tomu originalni Pazinski urbar kao i neke statute istarskih gradova. Time je ilustrativno pokazala da je Istra tijekom povijesti bila podijeljena regija dviju država: Habsburške Monarhije i Mletačke Republike te njihovih civilizacijskih tekovina srednjoeuropske, s jedne, i mediteranske, s druge strane. Na katu Arhiva pogledali smo knjižnicu dostupnu široj javnosti iz koje se zapravo naručuje arhivsko gradivo. Na izlazu iz Arhiva ubilježili smo se potpisom u knjigu zahvala. Profesor Botica upisao se glagoljicom u ime svih nas, a svoje je ime upisao hrvatskom ćirilicom.

Posebnu pozornost privukla je Pazinska jama koja se nalazi u neposrednoj blizini Pazinskoga kaštela. Pazinska jama najslikovitiji je primjer djelovanja prirodnih sila na krški teren Istre. Studenti su na razne načine fotografirali ovaj prirodni fenomen u Istri. Za neke fotografiranje nije bilo kraja. Budući da je Pazinska jama u blizini Pazinskoga kaštela, imali smo mogućnost kratko posjetiti i razgledati tu zadivljujuću fortifikaciju koja je bila najvažnija habsburška točka u Istri.

Sljedeća postaja studenata i profesora Katoličkoga bogoslovnog

fakulteta u Zagrebu bio je impresivni Pazinski kolegij. U Pazinskom kolegiju oduševljeno nas je primio njegov ravnatelj dr. sc. Alejandro Castillo Jimenez, svećenik Porečko-pulske biskupije, podrijetlom Španjolac, te nekoliko učenika. Ravnatelj nam je ukratko predstavio Pazinski kolegij – klasičnu gimnaziju i vratio se u povijest ovoga Kolegija. Pazinski kolegij djeluje s prekidom u vrijeme komunističke Jugoslavije preko jednoga stoljeća kao najvažnija hrvatska školska institucija u Istri. O njegovoj važnosti za hrvatsku kulturu i povijest svjedoči znatan broj njegovih uspješnih polaznika. Pazinski kolegij podigao je mnoge i iz crkvenoga života, pored ostalih kardinala Josipa Bozanića, nadbiskupa Josipa Pavlišića, Ivana Devčića, biskupe Antuna Nežića, Milu Bogovića, Ivana Milovana i mnoge druge. Zgrada Pazinskoga kolegija podignuta je 1914. godine i u početku djeluje kao sjemenište, no kasnije prerasta u konvikt, odnosno mješovitu katoličku školu i đачki dom s pravom javnosti. Danas je možda i najuspješniji mješoviti konvikt u Hrvatskoj. Razgledali smo zgradu Pazinskoga kolegija, veliku sportsku dvoranu u kojoj se odvijaju natjecanja, teretanu, učeničke sobe i učionice. U Kolegiju sam se sastala sa svojom dugogodišnjom poznanicom i prijateljicom, koja nas je isto tako provela kroz skrivene kutke ove poznate hrvatske školske ustanove. U Kolegiju smo se kratko okrijepili i fotografirali uz bistu bl. Miroslava Bulešića, podravnatelja Pazinskoga kolegija, koji je upravo iz Kolegija krenuo u Lanišće gdje je mučki 1947. godine bio ubijen. Ispred Pazinskoga kolegija studenti i profesori zabilježili su još jednom fotografijom svoj posjet ovoj važnoj ustanovi.

Oko 12.30 došlo je vrijeme za ručak u obližnjem restoranu *Lovac*. Budući da smo svi bili prilično ogladnjeli, bogati ručak svima je odgovarao. Restoran je smješten na izvrsnoj lokaciji koja pruža pogled na Pazinsku jamu, a uz dobru hranu i piće teško se bilo odvojiti od stola. Nakon okrepe i lijepa druženja krenuli smo prema mjestu Beram.

Putem nam je profesor Botiča čitao Fučićeve zapise o glagoljskim grafitima koje je navedeni akademik strastveno otkrivao po Istri. Tako smo stigli do Berma, malenoga naselja, danas u sastavu Pazina, a velikoga glagoljaškog središta u davnoj prošlosti. S profesorom Josipom Šikličem, povjesničarom umjetnosti i tajnikom Čakavskoga sabora, krenuli smo s upoznavanjem beramskoga remek-djela – jednobrodne grobljanske crkve svete Marije na Škrilinah, marijanskoga središta Pazinštine, koja u svojoj unutrašnjosti skriva jedno od najvrednijih ostvarenja istarskoga i hrvatskoga srednjovjekovnog slikarstva – freske majstora iz Kastva.

Nakon što smo se kratko zadržali ispod lopice, trijema ispred glagoljaških crkava koji su zbog prirasta stanovništva podizani u ranonovojekovnom razdoblju, ušli smo u crkvu „ispravno“ s južne strane. Dočekale su nas dobro očuvane kasnogotičke freske koje prekrivaju gotovo u potpunosti unutrašnje zidove crkve. Većina fresaka je djelo majstora Vinceta iz Kastva, a slike uglavnom prikazuju scene iz Marijina i Isusova života, dok je u njihovoj pozadini najčešće prikazan istarski krajolik. Profesor Šiklič istaknuo je da se ovakvi slikovni prikazi u crkvama nazivaju *Biblia pauperum*, a studenti su pojasnili značenje toga izraza. Poseban dojam pobudila je glasovita freska *Ples*

mrtvaca, navodno djelo Vinceta iz Kastva iz 1474. godine, koja se nalazi iznad zapadnih izlaznih vrata. Doznali smo da je crkva u razdoblju baroka proširena i renovirana, a freske su tijekom vremena restaurirane. Na freskama smo uočili brojne glagoljske i latiničke grafitte koje su hodočasnici ostavljali u prošlim vremenima. Najpogrdniji se nalaze uz prikaze Jude Iškariotskoga, farizeja, i nemani podno nogu sv. Mihovila. Judi su k tomu iskopane oči i usta. Sve to pokazuje koliko su se ljudi uživali u svijet ovih čudesnih fresaka koje su definitivno identitetsko blago hrvatskoga naroda.

Nakon razgleda crkve u Bermu krenuli smo prema istarskom mjestu Sveti Petar u Šumi. Ispred velebne crkve koja je građena kao samostanska crkva nekoć moćna i velika pavlinskoga reda srdačno nas je dočekao svetopetarski župnik i pavlin o. Josip Euzebije Knežević i simpatična mještanka Lana Srblin koja je ujedno bila i stručno vodstvo. Sama crkva netipična je za glagoljašku Istru. Kićena je i pavlinski barokizirana. Posebno su dojmiljivi drveni oltari, zidne tapete i orgulje. O. Josip Euzebije ispričao nam je sve zanimljivosti vezane uz njegov red, samostan i crkvu. Sveti Petar u Šumi dao je Crkvi u Hrvata mnoge važne sinove poput zagrebačkoga biskupa Šimuna Bratulića ili nekadašnjega našeg profesora Josipa Turčinovića. Također je sveopćoj Crkvi dao karizmatičnoga talijanskog franjevca fra Danijela Hekića čijoj se skoroj beatifikaciji svi nadaju u Svetom Petru u Šumi. Važno je uz to istaknuti da je Sveti Petar u Šumi uvijek najhrvatskije disao u Istri. Iz Svetoga Petra u Šumi je veliki popularizator hrvatskoga glagoljaštva akademik Josip Bratulić. Samo pak mjesto nastalo je na

mjestu istoimenoga benediktinskog samostana u koji su se u kasnom srednjem vijeku uselili pavlini. U 17. i 18. stoljeću mjesto je bilo važno kulturno središte i izvan Istre. U njemu, primjerice, djeluje pavlin i hrvatski jezikoslovac Ivan Belostenec. Na glavnom oltaru crkve sv. Petra i Pavla nalazi se slika Gospe Čestohovske koja je u 18. stoljeću proplakala krvave suze. Živa je vjera dan-danas u to.

Nakon kratka obilaska crkve i samostana oprostili smo se od župnika i zahvalili mu na ugodnu prijemu. Profesor Slišković i o. Josip Euzebije razmijenili su na kraju darove; profesor je dao svoju, a župnik-pavlin svoju pavlinsku rakiju.

Posljednje naše odredište bio je Žminj koji je u habsburškoj Istri bio važna obrambena utvrda prema mletačkoj Istri. Putem smo uočili nekoliko kašina koji se od prapovijesti podižu po žminjskim poljima. Voditeljica puta Lana Srblin rekla nam je da u Žminju i njegovim zaseocima ima oko 30 crkava i kapela te oko 100 kapelica i poklonaca. Došavši u sam Žminj morali smo se popeti na brijeg gdje se nalaze župna crkva sv. Mihovila Arkandela i ostatci nekoć velebnoga kaštela. Okupili smo se ispred crkve ispod ladonje, stabla koštele gdje su se u Istri običavali okupljati mještani u raspravi. U crkvu nas je primio župnik vlč. Romano Širol. Naglasio je da je župa dala brojna duhovna zvanja, da ima ponajbolji pjevački zbor u Istri, da se diči sakralnom baštinom poput oltarnoga gotičkog križa, brojnih crkvice i lijepih fresaka. U neposrednoj blizini crkve nalazi se središte Čakavskoga sabora ispred kojega su dvije biste, Mate Balote i Drage Gervaisa, koji su zaslužni promicatelji čakavštine. Potom smo niže

u selu razgledali bratovštinsku crkvicu sv. Antuna Opata s kasnogotičkim freskama i brojnim grafitima.

Time je završen naš put u Istru. Na povratku su se studenti zabavljali slušajući glazbu, pjevajući i razgovarajući o raznovrsnim temama. Vozeći se prema Zagrebu stali smo na odmorište nakon Rijeke i okrijepili se uz kavu, pivo i slatkiše.

Zahvaljujući vrlo dobroj organizaciji studijsko putovanje prošlo je u najboljem ozračju. Usprkos kiši koja nas je povremeno pratila na putu i tijekom razgledavanja kulturnih znamenitosti Istre, putovanje je zadovoljilo i oduševilo sve sudionike i potpuno ispunilo svrhu radi koje je i planirano.

U Zagreb, na parkiralište odakle smo i krenuli, stigli smo oko 21.30, iscrpljeni i umorni, ali puni novih spoznaja o povijesti istarskih mjesta i kulturnoj i vjerskoj baštini Istre. Dojmovi s ovoga jednodnevnog studijskog putovanja ostat će nam u trajnom sjećanju uz želju da se kruženje po Istri uskoro ponovi.

